

Effekten av Panama- och Pandoraläckorna på förtroende, skattemoral och skatteafterlevnad

En rapport från Skatteverket

8 maj 2025

Rapportnummer: 2025:10

Rapportnummer: 2025:10
Diarienummer: 8-163339-2025

Skatteverket

Postadress: 205 30 Malmö
Telefon: 0771-567 567
Epost: skatteverket@skatteverket.se
www.skatteverket.se

Lina Andersson

E-post: lina.andersson@skatteverket.se
Telefon: 010-5750735

Unn Lindholm

E-post: unn.lindholm@skatteverket.se
Telefon: 010-5747842

Jenny Persson

E-post: jenny.l.persson@skatteverket.se
Telefon: 010-5723160

Förord

Syftet med denna rapport är att analysera om mediainformation om skatteundandragande som Panama- och Pandoraläckorna påverkat förtroendet för Skatteverket, skattemoralen och skatteafterlevnaden. I detta syfte har enkätdata från våren 2016 och hösten 2021, samt data från inkomstdeklarationerna för inkomståret 2015 analyserats.

Rapporten har tagits fram vid Skatteverkets analys- och dataenhet av Lina Andersson, Unn Lindholm och Jenny Persson.

Ett stort tack riktas till professor Katarina Nordblom vid Göteborgs universitet för värdefulla kommentarer. Ett stort tack även till Patric Hägglund, Daniel Hallberg och John Källström som har läst och kommenterat tidigare utkast av rapporten. Skatteverkets analys- och dataenhet svarar för innehåll och slutsatser.

Sundbyberg i maj 2024

Henrik Hammar

Chef för analys- och dataenheten

Sammanfattning

Panamaläckan, som briserade den 3:e april 2016, ledde till att Skatteverket inledde utredningar som resulterade i skattekrav på tre miljarder kronor och omkring 100 brottsanmälningar (Skatteverket, 2024). Efter Panamaläckan har fler avslöjanden om stora skatteundandraganden briserat, till exempel Paradisläckan 2017 och Pandoraläckan 2021. Om medborgare uppfattar skattesystemet som fundamentalt orättvist eller ineffektivt i att genomdriva efterlevnad bland den ekonomiska eliten, kan de vara mer benägna att själva engagera sig i skatteflykt eller skatteundandragande.

I den här rapporten presenteras en analys av effekten av Panama- och Pandoraläckorna på allmänhetens förtroende för Skatteverket, allmänhetens självbedömda skattemoral och skatteefterlevnad. Effekten på förtroendet för Skatteverket och på självbedömd skattemoral uppskattas genom att jämföra instämmandegraden för fyra påståenden i enkäterna som rör förtroende och skattemoral mellan personer som besvarat enkäterna före och efter att läckorna briserade. Effekten på skatteefterlevnad uppskattas genom en jämförelse av yrkat reseavdrag mellan personer som deklarerat före och efter att Panamaläckan briserade.

Analysen finner en negativ effekt av Panama- och Pandoraläckorna på förtroendet för Skatteverket motsvarande omkring 5 procent. Effekten är av mindre art och förtroendet för Skatteverket återhämtar sig under efterföljande år. Analysen finner däremot inte att läckorna hade en effekt på vare sig självbedömd skattemoral eller på skatteefterlevnad. Analysen är begränsad till ett tidsfönster omedelbart runt läckorna och ger inte information om en eventuell kumulativ effekt över tid i takt med att ytterligare information om skatteundandragande uppmärksammas medialt.

Den här studien är, såvitt känt, den första av sitt slag av två skäl. Dels studerar den effekten av den mediala uppmärksamheten kring en sådan informationsläcka på faktisk skatteefterlevnad, dels använder den sig av ett så kallat naturligt experiment, snarare än labb- eller fältexperiment, för att studera effekten på förtroende och skattemoral.

De viktigaste resultaten från analysen är:

- Panama- och Pandoraläckorna hade en negativ, men liten och kortvarig, effekt på förtroendet för Skatteverket.
- Panama- och Pandoraläckorna hade inte någon effekt på självskattad skattemoral.
- Panamaläckan hade inte en effekt på skatteefterlevnad, mätt som yrkat reseavdrag.
- Sammantaget uppvisar de tre faktorerna ovan en robusthet mot den typen av information som läckorna utgjorde.

Rekommendationer:

- Även om denna analys inte hittat några starka tecken på att andras bristande skatteefterlevnad spiller över på ens eget beteende och egna skattemoral så rekommenderas att detta följs upp. En djupare kunskap om samspelet mellan förtroende, skattemoral och skatteefterlevnad kan till exempel nås genom att koppla enkätdata till deklarationsbeteende, och eventuella tidigare erfarenheter av skattekontroll.

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
2	Data	7
2.1	Enkäter.....	7
2.2	Inkomstdeklarationer	12
3	Resultat.....	14
3.1	Förtroende och skattemoral	15
3.2	Skatteefterlevnad	22
4	Slutsats och diskussion	24
	Referenser	26
	Bilaga A – Metod.....	28

1 Inledning

Panamaläckan briserade den 3:e april 2016 och avslöjade omfattande global skatteflykt. Som en följd av avslöjandet inledde Skatteverket en serie utredningar vilka tillsammans resulterade i skattekrav på tre miljarder kronor och omkring 100 brottsanmälningar (Skatteverket, 2024). Panamaläckan följdes av fler liknande läckor, varav de två mest medialt uppmärksammade är Paradisläckan 2017 och Pandoraläckan 2021.¹ Eftersom tidigare studier har visat på vikten av sociala normer och förtroende för skattemyndigheter för skatteefterlevnad, väcker dessa uppmärksammade läckor frågor om hur information om andras bristande skatteefterlevnad påverkar allmänhetens skattemoral, skatteefterlevnad och förtroende för skattemyndigheter.

I denna rapport analyseras effekterna av Panama- och Pandoraläckan på tre faktorer: självbedömd skattemoral (den inre motivationen att betala skatt), förtroende för Skatteverket och faktisk skatteefterlevnad. Eftersom Panamaläckan briserade under genomförandet av Skatteverkets medborgarenkät och den pågående deklarationsperioden för inkomståret 2015 skapades goda förutsättningar för att på ett trovärdigt sätt mäta effekterna av läckan med före- och efterjämförelser. På liknande sätt briserade Pandoraläckan under genomförandet av Skatteverkets årliga attitydundersökning. Det möjliggör en analys av effekten av Panamaläckan på faktisk skatteefterlevnad genom att jämföra inkomstdeklarationer mellan de som deklarerat före och efter Panamaläckan. Effekten av Panama- och Pandoraläckan på förtroende för Skatteverket och självbedömd skattemoral undersöks genom att jämföra enkätsvar som inkom före läckorna och enkätsvar som inkom efter läckorna.

Panamaläckan hade dock mer omfattande konsekvenser för Skatteverket än att enbart ge information om andras bristande skatteefterlevnad. Den 6:e april 2016 framkom att Skatteverkets dåvarande överdirektör försökt varna en tidigare kollega om att Uppdrag granskning undersökte hans utländska tillgångar (SVT, 6 april). Den dåvarande generaldirektören hade godkänt samtalet. Detta ledde till en förtroendekris för Skatteverkets dåvarande styrelse vilket bidrog till att den dåvarande överdirektören fick lämna Skatteverket i november 2016 och att generaldirektören fick avgå i förtid i februari 2017. I analysen av effekten av Panamaläckan är det inte möjligt att avgöra om effekten beror på Panamaläckan eller på denna förtroendekris.

Den här studien bidrar till den växande beteendekonomiska litteraturen om skattemoral, sociala normer och förtroende. Litteraturen har sin utgångspunkt i

¹ I den här rapporten analyseras effekter av Panama- och Pandoraläckorna, men inte av Paradisläckan då det saknas data för att studera den läckans effekter.

Allingham och Sandmos (1972) modell för att studera skattefusk som ett ekonomiskt beslut där förväntad nytta vägs mot förväntad kostnad. Modellen, som endast beaktar monetära incitament till skattefusk, har vidareutvecklats av bland annat Kirchler m.fl. (2008) till att även innefatta faktorer som sociala normer, skattemoral och förtroende för skattemyndigheten.

Panama- och Pandoraläckorna exponerade metoder som möjliggjorde förmögna eliter att minimera sina skattebördor genom komplexa offshore-strukturer, inte sällan genom olagliga upplägg. Möjligheter till skatteundandraganden på de sätt som synliggjordes tack vare dessa läckor riskerar att urholka det sociala kontrakt som ligger till grund för skatteefterlevnad, i synnerhet om dessa möjligheter inte åtgärdas. Skattemoral bygger i hög grad på uppfattningar om rättvisa i skattesystemet och tron att andra betalar sin rättvisa andel (Coleman, 1996; Torgler m.fl., 2008; Luttmer och Singhal, 2014). Det finns därför en risk att läckorna ledde till en försämrad skattemoral.

Förtroende för institutioner, särskilt skattemyndigheter, ofta lyfts fram som en kritisk faktor som påverkar skatteefterlevnad (Torgler, 2003; Kirchler m.fl., 2008; Torgler m.fl., 2008; Batrancea m.fl., 2019; Skatteverket, 2024). Panamaläckan innefattade information om flera framstående personer, både kändisar, företagsledare och finansmän, och väckte frågor om skattemyndigheternas förmåga eller vilja att upptäcka och förhindra storskaligt skatteundandragande. Om medborgare uppfattar skattesystemet som fundamentalt orättvist eller ineffektivt i att genomdriva efterlevnad bland den ekonomiska eliten, kan de vara mer benägna att själva engagera sig i skatteflykt eller skatteundandragande (Kirchler m.fl., 2008). Å andra sidan kan uppmärksamheten kring skattemyndigheternas arbete mot det upptäckta skatteundandragandet bidra till en höjning av medborgarnas upplevda upptäcktsrisk, vilket i sig skulle kunna förbättra skatteefterlevnaden.

Lefebvre m.fl. (2015), Garcia m.fl. (2020) och Martinangeli och Windsteiger (2024) är de studier som ligger närmast denna. Studierna använder laboratorieexperiment där deltagarna slumpmässigt exponeras för olika typer av information om andras skatteundandragande för att studera hur information påverkar skattemoral och skatteefterlevnad. Lefebvre m.fl. och Garcia m.fl. finner en mindre negativ effekt av information om andras bristande skatteefterlevnad på egen skatteefterlevnad², medan Martinangeli och Windsteiger finner en negativ effekt endast för höginkomsttagare. De två primära skillnaderna mellan de tre studierna och analysen i denna rapport är dels att den här analysen utgår från ett naturligt experiment, en situation där människor slumpmässigt delas in i två grupper på grund av yttre

² Skatteregelefterlevnad mäts som grad av fusk i ett experimentellt skattespel.

omständigheter, där den ena gruppen utsatts för en ”behandling” (i det här fallet information om panama- eller pandoraläckan). Dels att den studerar faktisk skatteefterlevnad. Såvitt känt är föreliggande analys den enda som studerar effekten av information på förtroende för skattemyndigheten, skattemoral och skatteefterlevnad genom ett naturligt experiment, snarare än genom ett labb- eller fältexperiment och som studerar utfallet på skatteefterlevnad.

Genom att analysera effekterna av Panama- och Pandoraläckorna på skattemoral, skatteefterlevnad och förtroende för Skatteverket bidrar den här rapporten till den växande litteraturen inom beteendekonometri och beskattning och med kunskap till beslutsfattare som strävar efter att upprätthålla allmänhetens förtroende och skatteefterlevnad efter uppmärksammade fall av bristande skatteefterlevnad.

2 Data

Analysen i den här rapporten baseras på Skatteverkets interna data. För att beräkna effekten av Pandoraläckan på skattemoral och förtroende används resultatet från Skatteverkets årliga attitydundersökning som genomfördes hösten 2021. För att beräkna effekten av Panamaläckan på skattemoral och förtroende används resultatet från Skatteverkets medborgarenkät som genomfördes under våren under perioden 2002–2016.³ För att beräkna effekten av Panamaläckan på skatteefterlevnad används Skatteverkets data över inkomstdeklarationer. Eftersom Panamaläckan briserade den 3:e april 2016 och svenska medier började rapportera från och med 4:e april så anses personer som har besvarat enkäten, eller deklarerat, från och med 4:e april som påverkade av avslöjandet. Det vill säga, de har exponerats för och kanske påverkats av Panamaläckan. På motsvarande sätt anses personer som besvarade attitydundersökningen från och med 4:e oktober 2021 som behandlade eftersom Pandoraläckan briserade 3:e oktober 2021.

2.1 Enkäter

Analysen i rapporten utgår från Skatteverkets medborgarenkät som genomfördes under våren 2016 samt Skatteverkets attitydundersökning som genomfördes under hösten 2021.

Medborgarenkäten omfattade 39 skattefrågor, 3–5 folkbokföringsfrågor samt ett antal bakgrundsfrågor, och syftade till att ta reda på vad medborgarna tycker om Skatteverket, skattesystemet, skattefusk och Skatteverkets kontroller.

³ Medborgarenkäten genomfördes 2002, 2004, 2006, 2012 och 2016.

Under 2016 skickades enkäten ut till 5 000 slumpmässigt utvalda män och kvinnor mellan 18 och 74 år. Medborgarenkäten skickades ut den 15:e mars och svar kunde lämnas in, via post eller webb, till och med den 4:e maj. Medborgarenkäten nådde en svarsfrekvens på 39 procent med 1 949 svarande.

Attitydundersökningen omfattade bland annat 11 påståenden avseende ärlighet och skattefusk, fem påståenden om förtroende samt ett antal bakgrundsfrågor. Påståenden och bakgrundsfrågor stämmer dock inte helt överens med de i medborgarenkäten. Undersökningen skickades ut till 3 000 slumpmässigt utvalda män och kvinnor mellan 18 och 79 år och nådde en svarsfrekvens på 46 procent med 1 393 svarande. Undersökningen skickades ut den 24:e augusti och svar kunde lämnas in, via post eller webb, till och med den 29:e oktober.

För att mäta effekten av Panama och Pandoraläckorna på förtroende och skattemoral används fyra påståenden:

1. Jag har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift.
2. Skatteverket behandlar alla skattebetalare på ett rättvist sätt oavsett deras ekonomiska förhållanden.
3. Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning.
4. Jag skulle kunna tänka mig att arbeta ”svart” eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas.

De två första påståendena rör förtroendet för Skatteverket och ingick i både medborgarenkäten och attitydundersökningen. De besvarades på en skala mellan 1 och 5 där 1 motsvarar ”Instämmer inte alls” och 5 motsvarar ”Instämmer helt”. Respondenterna kunde också välja svarsalternativet ”Ingen uppfattning” (6). I attitydundersökningen var dock bisatsen ”oavsett deras ekonomiska förhållanden” struken från det andra påståendet. De två sista påståendena rör självbedömd skattemoral. Påstående 3 som endast finns med i medborgarenkäten, inte i attitydundersökningen, besvarades på samma sätt som påstående 1 och 2, medan påstående 4 besvarades med ”Ja” eller ”Nej” i medborgarenkäten och på den femgradiga skalan i attitydundersökningen. Det första påståendet besvarades, med ett värde mellan 1 och 5, av 1 701 (1 284) svarande på medborgarenkäten (attitydundersökningen) medan påstående 2, 3 och 4 besvarades av 1 215 (756), 1 807 respektive 1 903 (1 192) svarande på medborgarenkäten (attitydundersökningen).

Medborgarenkäten innehöll även information om ålder, kön, utbildning⁴, typ av anställning⁵, typ av inkomst⁶, intresse för skattefrågor samt åsikt om skattesystemet. Attitydundersökningen innehöll information om ålder, kön, utbildning och typ av anställning. För båda enkäterna finns även data över datum⁷ då enkäten fylldes i samt om enkäten inkom via webb eller post. Eftersom det inte går att utesluta att det finns faktorer som påverkar både när en person fyller i enkäten och dennes skattemoral och attityd mot Skatteverket, justeras det för sådana skillnader i analysen.

I tabell 1 visas deskriptiv statistik från medborgarenkäten 2016 över de fyra utfallsvariablerna (påstående 1–4) och kontrollvariablerna för hela populationen av respondenter och uppdelat på de som inte har exponerats (kontrollgrupp) och de som har exponerats (behandlad grupp) för Panamaläckan. Motsvarande statistik för attitydundersökningen visas i tabell 2.

Personerna som besvarat medborgarenkäten är mellan 18 och 74 år, med en genomsnittlig ålder för hela populationen på 51 år. Könsfördelningen är jämn, 53 procent kvinnor och 47 procent män. Av de svarande är 29 procent ganska eller mycket intresserade av skattefrågor och 39 procent tycker ganska eller mycket bra om skattesystemet (skatternas utformning och storlek). I hela populationen är det 14 procent som endast har förgymnasial utbildning, 28 procent har gymnasial utbildning och 54 procent har högskole- eller universitetsutbildning. Drygt hälften av respondenterna är antingen anställda i privat (30 procent) eller offentlig (26 procent) sektor. Endast 7 procent är egenföretagare medan 27 procent har en annan form av sysselsättning (student, pensionär, arbetslös m.m.). Av respondenterna tar 10 procent ut lön ur ett eget företag, 63 procent får lön från en annan arbetsgivare, 6 procent har inkomst från ett handelsbolag, 14 procent har haft en inkomst från försäljning av värdepapper eller fastighet och 48 procent har haft en annan form av inkomst (ränta, utdelning, pension, A-kassa m.m.). En majoritet av svaren, 74 procent, inkom via post. Omkring en tredjedel, 31 procent, av respondenterna fyllde i enkäten efter att media börjat rapportera om Panamaläckan.

⁴ Utbildning är en kategorisk variabel där respondenterna antingen endast har förgymnasial utbildning, gymnasial utbildning eller universitets- eller högskoleutbildning.

⁵ Typ av anställning är en kategorisk variabel där respondenterna antingen är anställda i offentlig sektor, privat sektor, egenföretagare/jordbrukare eller annat (arbetslös, student, pensionär).

⁶ Typ av inkomst är en kategorisk variabel där respondenterna kan ha en eller flera sorters inkomst. Inkomsttyperna är ”lön från eget företag”, ”lön från annan arbetsgivare”, ”inkomst från handelsbolag eller enskild näringsverksamhet”, ”vinst/förlust från försäljning av värdepapper eller fastighet” samt ”annat slag av inkomst (ränta, utdelning, pension, A-kassa m.m.).

⁷ För webbsvar antas att enkäten fylldes i samma dag som den skickades in. För postsvar antas att enkäten fylldes i tre dagar innan enkätföretaget registrerade den som inkommen.

Det finns noterbara skillnader mellan den icke-exponerade gruppen och den exponerade gruppen. Skillnaderna kommer primärt från att äldre, och då särskilt pensionärer, tenderar att besvara Skatteverkets enkäter snabbare än personer som yrkesarbetar. Detta ger sig till känna genom att den exponerade gruppen är något yngre än icke-exponerade gruppen, har en lägre andel med ”annan sysselsättning” och en lägre andel med ”annan inkomst”. Personerna i den behandlade gruppen har också i högre grad lämnat in sina svar via webb.

Tabell 1. Deskriptiv statistik över enkätsvar från medborgarenkäten 2016. Genomsnitt och standardavvikelse (std.avv.) för alla svarande, icke-exponerad grupp och exponerad grupp.

	Alla svarande Genomsnitt (std.avv.)	Icke-exponerad grupp Genomsnitt (std.avv.)	Exponerad grupp Genomsnitt (std.avv.)
Enkätfrågor			
Påstående 1 ¹⁾	3,93 (1)	3,96 (0,98)*	3,84 (1,05)*
Påstående 2 ²⁾	3,27 (1,35)	3,31 (1,34)	3,17 (1,38)
Påstående 3 ³⁾	1,39 (0,87)	1,38 (0,86)	1,41 (0,9)
Påstående 4 ⁴⁾	1,88 (0,3)	1,86 (0,35)	1,88 (0,32)
Bakgrundsvariabler			
Ålder	51,19 (15,65)	53 (15,3)*	47 (15,6)*
Kön (Kvinna=1)	0,53	0,53	0,53
Intresse ⁵⁾	0,29	0,3	0,28
Åsikt ⁶⁾	0,39	0,4	0,38
Utbildning			
Grundskola	0,17	0,18	0,15
Gymnasium	0,28	0,26	0,33
Högskola/Universitet	0,54	0,55	0,52
Sysselsättning			
Offentlig sektor	0,26	0,24*	0,30*
Privat sektor	0,30	0,29	0,31
Egenföretagare	0,07	0,07*	0,09*
Annan sysselsättning	0,33	0,35*	0,27*
Inkomst			
Lön eget företag	0,1	0,09	0,11
Lön annan arbetsgivare	0,63	0,61*	0,68*
Inkomst från handelsbolag	0,06	0,06	0,06
Vinst från försäljning av värdepapper m.m.	0,14	0,14	0,13
Annan inkomst	0,48	0,51*	0,40*
Övrigt			
Svar via post	0,74	0,78*	0,64*
Behandlad	0,31	0	1
Antal	1 949	1 345	604

Källa: Skatteverkets medborgarenkät 2016. * indikerar en statistiskt säkerställd skillnad mellan grupperna vid 95 procent signifikansnivå.

Not 1) Jag har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift.

Not 2) Skatteverket behandlar alla skattebetalare på ett rättvist sätt oavsett deras ekonomiska förhållanden.

Not 3) Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning.

Not 4) Jag skulle kunna tänka mig att jobba ”svart” eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas.

Not 5) Andel som instämde i påståendet ”Är du intresserad av skattefrågor i största allmänhet?” genom att svara ”Ja, mycket intresserad” eller ”Ja, ganska intresserad”.

Not 6) Andel som besvarat påståendet ”Vad tycker du i stort sett om skattesystemet, dvs. skatternas storlek och reglernas utformning?” med ”Mycket bra” eller ”Ganska bra”.

För utfallsvariablerna syns en viss skillnad i genomsnittligt svar för påstående 1, där den icke-exponerade gruppen har ett genomsnitt om 3,96 och den exponerade gruppen ett genomsnitt om 3,84. Även för det andra påståendet syns en skillnad, den icke-exponerade gruppen har ett genomsnittligt svar om 3,31 medan den exponerade gruppen har ett genomsnittligt svar om 3,17. För påstående 2 och 3 finns ingen tydlig skillnad mellan grupperna.

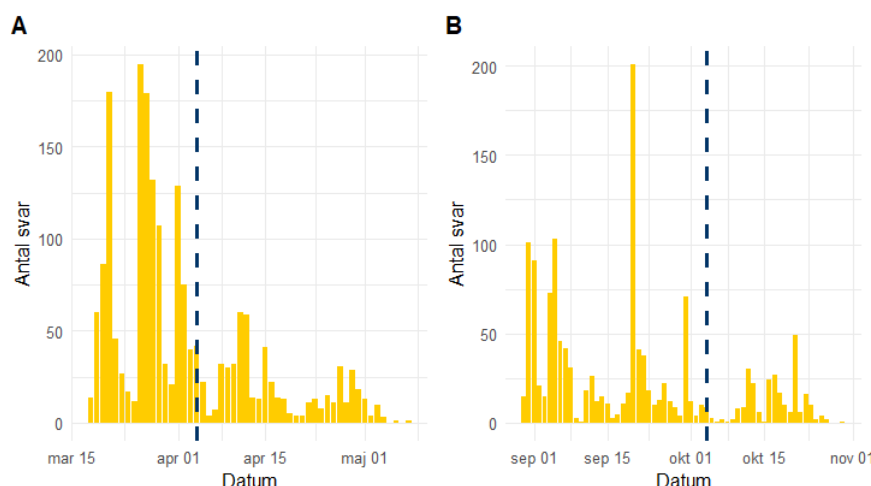
Tabell 2 visar deskriptiv statistik för enkätsvaren från Skatteverkets attitydundersökning 2021. Den genomsnittliga åldern för de svarande var 53 år och 53 procent av de svarande var kvinnor. En majoritet, 52 procent, har studerat vidare på högskola eller universitet, 31 procent har gymnasieexamen och 14 procent har enbart grundskoleutbildning. En knapp tredjedel, 29 procent, av de svarande är pensionärer, drygt hälften, 51 procent, är anställda, 7 procent är egenföretagare, 5 procent är studerande, 4 procent är arbetslösa och 3 procent har annan sysselsättning. Omkring hälften av svaren kom in via webb, övriga via post, och knappt en femtedel, 19 procent, har besvarat enkäten efter 3:e oktober. Den deskriptiva statistiken från attitydundersökningen ger en liknande bild som statistiken från medborgarenkäten i det att de som besvarat enkäten tidigare i genomsnitt är något äldre, och oftare pensionärer, än de som svarat senare. För utfallsvariablerna syns en viss skillnad i genomsnittligt svar för påstående 1 (4,25 mot 4,13) och 2 (3,85 mot 3,64) men inte för påstående 4 (1,32 mot 1,29).

Tabell 2. Deskriptiv statistik över enkätsvar från attitydundersökningen 2021. Genomsnitt och standardavvikelse (std.avv.) för alla svarande, icke-exponerad och exponerad grupp

	Hela stickprovet Genomsnitt (std.avv.)	Icke-exponerad grupp Genomsnitt (std.avv.)	Exponerad grupp Genomsnitt (std.avv.)
Enkätfrågor			
Påstående 1	4,23 (0,93)	4,25 (0,9)	4,13 (1,03)
Påstående 2	3,81 (1,27)	3,85 (1,25)	3,64 (1,39)
Påstående 4	1,32 (0,85)	1,32 (0,86)	1,29 (0,78)
Bakgrundsvariabler			
Ålder	53 (16)	54 (16)*	50 (17)*
Kön (Kvinna=1)	0,52	0,52	0,50
Utbildning			
Grundskola	0,14	0,14	0,13
Gymnasium	0,31	0,30	0,34
Högskola/Universitet	0,52	0,53	0,48
Sysselsättning			
Anställd	0,51	0,50	0,54
Egenföretagare	0,07	0,07	0,07
Student	0,05	0,05	0,06
Arbetslös	0,04	0,03	0,04
Pensionär	0,29	0,30*	0,24*
Annan sysselsättning	0,03	0,02	0,04
Övrigt			
Svar via post	0,51	0,50	0,52
Behandlad	0,19	0	1
Antal	1 393	1 125	268

Källa: Skatteverkets medborgarenkät 2016. * indikerar en statistiskt säkerställd skillnad mellan grupperna vid 95 procent signifikansnivå.

Figur 1A och 1B illustrerar ankomsten av svar på medborgarenkäten respektive attitydundersökningen.⁸ Som kan ses från figurerna så varierar antalet svar per dag över perioden. Det böljande mönstret förklaras av att merparten av enkätsvaren inkom via post och postsvar registreras endast som inkomna under vardagar.⁹ I viss mån kan de höga topparna också förklaras av de påminnelser som skickats ut. Eftersom det är frivilligt att besvara enkäten finns en risk att fler personer väljer att besvara enkäten efter att Panamaläckan briserat just för att uttrycka sitt missnöje. Det finns dock inget i figuren som antyder att detta skett.

Figur 1. Antal svar per dag A) visar medborgarenkäten 2016 och B) attitydundersökningen 2021. Den 4:e april respektive 4:e oktober, då medierapporteringen om respektive läcka startade, är markerade med en streckad vertikal linje.

2.2 Inkomstdeklarationer

I Sverige tillämpas ett omfattande system för tredjepartsrapportering av inkomster, vilket begränsar möjligheterna för privatpersoner att undanhålla skattepliktiga inkomster. Dock finns det potentiella risker för felaktigheter på avdragssidan av deklarationen. En privatperson som vill minska sin skattebörda kan yrka avdrag som vederbörande inte har rätt till. Avdraget för resor mellan bostad och arbetsplats (hädanefters kallat reseavdraget) är det vanligaste förekommande avdraget som privatpersoner gör i inkomstdeklarationen och det är också ett avdrag där fel är vanliga.¹⁰

⁸ Svar som inkommit via post har tidigare lagts tre dagar eftersom fokus i den här analysen är på datumet då enkäten fylldes i och inte när enkäten registrerades som inkommen till enkätföretaget. Genom att justera datumet med tre dagar antas att den första postenkäten och den första webbenkäten fylldes i samma dag.

⁹ Under 2016 inföll påskhelgen 25-28 mars och inga postsvar registrerades under perioden 22-28 mars. Kristi himmelsfärd inföll 5:e maj. Ett fåtal svar registrerades 6:e och 9:e maj eftersom de antogs kunna ha besvarats senast 4:e maj.

¹⁰ Det finns fler avdrag som privatpersoner som vill minska sin skattebörda kan yrka, men reseavdraget är det avdrag som flest svenskar är bekanta med och ett avdrag där det ofta blir

Reseavdraget yrkas genom att personen fyller i ett avdragsbelopp i inkomstdeklarationen. Beloppet bygger på självrapportering och inte på tredjehandsuppgifter såsom är fallet för till exempel tjänsteinkomst eller inhemska kapitalinkomster (som rapporteras till Skatteverket som kontrolluppgift från utbetalare). Inga kompletterande beräkningsunderlag krävs för att yrka avdraget, det är endast om en kontroll inleds som Skatteverket begär ett underlag. Under perioden 2014-2016 yrkade omkring en miljon personer reseavdraget och 56 procent av Skatteverkets kontroller avseende reseavdraget föranledde en ändring (Skatteverket, 2022).¹¹

Vissa gör fel av misstag, exempelvis genom att inte känna till reglerna för reseavdrag. Det kan handla om att man inte har koll på avståndsgränser, tidsvinster eller vilka resor som faktiskt är avdragsgilla. Andra kan medvetet överdriva sina reseavdrag för att minska sin skatt. Detta kan bero på en känsla av att ”alla andra gör det” eller en låg riskuppfattning om att bli upptäckt. En del kanske också resonerar att de har rätt till ett större avdrag än vad reglerna medger, särskilt om de upplever systemet som orättvist eller om de tycker att deras faktiska kostnader borde berättiga ett högre avdrag. Om Skatteverket upptäcker felaktigt reseavdrag är återbetalningskrav, att personen behöver betala tillbaka det belopp den felaktigt fått, den vanligaste påföljden. Även om skattetillägg eller brottsanmälan kan bli aktuellt om felet bedöms som medvetet och allvarligt, så kan uppfattningen vara att det värsta som kan hända är att avdraget inte går igenom. Därför ligger det nära till hands att tro att om privatpersoners skatteafterlevnad påverkades av Panamaläckan så kan det ha visat sig genom ett högre yrkat reseavdrag.

För varje skattebetalare finns information om reseavdragets storlek samt ålder, kön och förvärvsinkomst. Skatteverket har fullständiga data över alla skattebetalare som lämnat in en inkomstdeklaration. Den här analysen utgår från ett slumpmässigt utvalt stickprov om 100 000 skattebetalare mellan 18 och 70 år som lämnade in sin inkomstdeklaration för inkomståret 2015 mellan 20:e mars 2016 och 1:a maj 2016.

I inkomstdeklarationen anges skattebetalarens totala arbetsrelaterade reseutgifter. Under 2016 var grundavdraget för resekostnader 10 000 kronor. Skattebetalare som fyllt i ett lägre belopp får därför inte göra något avdrag. Det innebär att data över reseavdragets storlek är trunkerade vid nivån 10 000. Reseavdraget är därför normaliserat så att det avser det avdragsgilla beloppet.

fel. Det är därför sannolikt att om Panamaläckan ledde till en önskan att minska sin skattebörda så skulle detta synas på reseavdraget.

¹¹ Kontrollerna baseras på riskurval utformade för att upptäcka felaktigheter. Det är alltså inte slumpmässiga urval.

Tabell 3 visar deskriptiv statistik för de 100 000 personerna i stickprovet. Den genomsnittliga åldern är 45 år, omkring 49 procent av skattebetalarna är män och den genomsnittliga förvärvsinkomsten var drygt 300 000 kronor. Andelen med reseavdrag är 15 procent, både för inkomståret 2014 och 2015, och det genomsnittliga reseavdraget var drygt 2 000 kronor för båda åren. I tabellen visas också deskriptiv statistik för kontroll- och behandlad grupp. Av stickprovet på 100 000 personer är det omkring 82 000 personer, eller 82 procent, som lämnat in sin deklaration efter 4:e april. De som lämnat in senare är i genomsnitt äldre (46 jämfört med 40 år) och lägre andel män (48 procent jämfört med 53 procent) än de som lämnat in tidigare. De har också något högre förvärvsinkomster (306 000 kronor jämfört med 289 000 kronor). Detta tyder på att det kan finnas skillnader mellan de som deklarerar tidigt och de som deklarerar sent utöver de skillnader som finns med i den deskriptiva statistiken och som kan kontrolleras för i analysen. Det finns inga tydliga skillnader i genomsnittligt reseavdrag mellan grupperna.

Tabell 3. Deskriptiv statistik över inkomstdeklarationer för ett slumpmässigt urval på 100 000 skattebetalare. Genomsnitt och standardavvikelse (std.avv.) för alla svarande, icke-exponerad grupp och exponerad grupp.

	Hela stickprovet Genomsnitt (std.avv.)	Icke-exponerad grupp Genomsnitt (std.avv.)	Exponerad grupp Genomsnitt (std.avv.)
Genomsnittligt reseavdrag 2016	2 316 (7 514)	2 455 (7 867)*	2 286 (7 434)*
Andel med reseavdrag 2016	0,15	0,15	0,15
Genomsnittligt reseavdrag 2015	2 203 (7 242)	2 228 (7 454)	2 198 (7 194)
Andel med reseavdrag 2015	0,15	0,14	0,15
Ålder	45,26 (15)	40,5 (14,5)*	46,3 (14,9)*
Kön (1=Man)	0,49	0,53*	0,48*
Förvärvsinkomst	302 872 (215 692)	289 072 (205 349)*	305 888 (217 772)*
Behandlade	0,82	0	1

* indikerar en statistiskt säkerställd skillnad mellan grupperna vid 95 procent signifikansnivå.

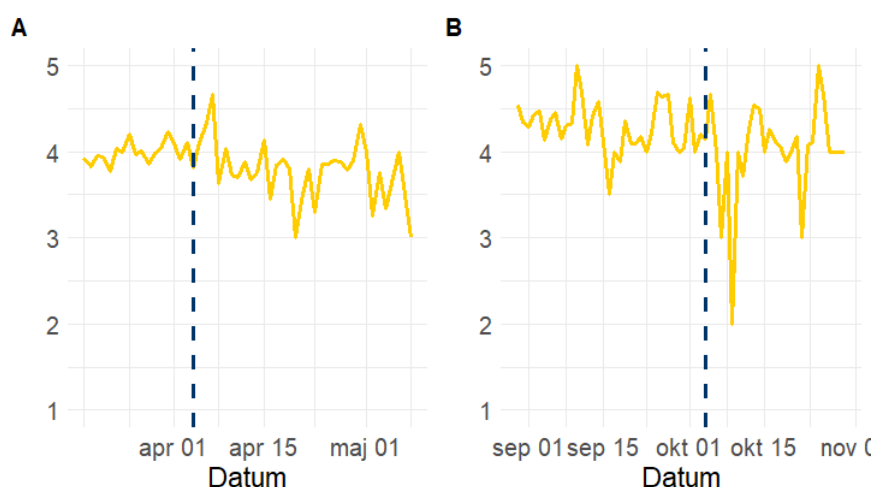
3 Resultat

För att beräkna effekten av Panama- och Pandoraläckorna jämförs enkätsvar mellan de respondenterna som besvarat enkäterna innan respektive läcka (de icke-exponerade) med de respondenterna som besvarat enkäterna efter respektive läcka (de exponerade). På motsvarande sätt jämförs de som lämnat in sin deklaration innan Panamaläckan med de som lämnat in sin deklaration efter läckan. Antagandet som görs är att de icke-exponerade personerna är tillräckligt lika de exponerade personerna för att kunna utgöra en jämförelsegrupp som visar hur den exponerade gruppen hade agerat ifall läckan inte hade inträffat. Utöver detta justeras beräkningen även för skillnader i

bakomliggande faktorer så som kön, ålder, utbildning och inkomst, samt för om personer med olika attityder tenderar att besvara enkäten (eller deklarerar) tidigare eller senare än andra. Se Bilaga A för mer utförlig metoddiskussion.

3.1 Förtroende och skattemoral

Två av påståendena i medborgarenkäten relaterar till förtroendet för Skatteverket. Dels ”Jag har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift”, dels ”Skatteverket behandlar alla rättvist (oberoende av deras ekonomiska förhållande)”. Figur 2 visar det genomsnittliga svaret per dag för det första påståendet för medborgarenkäten och attitydundersökningen. Den 4:e april respektive 4:e oktober, då medierapporteringen kring respektive läcka startade, är markerade med en streckad linje. Figur 2A visar det genomsnittliga svaret per dag för medborgarenkäten 2016. I figuren syns en ökning av det genomsnittliga svaret omedelbart efter 4:e april, men sedan anas en nedåtgående trend.¹² I figur 2B, som visar genomsnittligt svar per dag för attitydundersökningen 2021, syns en snabbare nedgång omedelbart efter 4:e april. Nedgången återhämtar sig under efterföljande dagar. Från diagrammen syns en variation i genomsnittliga svar mellan dagarna. Variationen kan i viss mån förklaras med den stora variationen i antal svar per dag (se figur 1) som varierar från ett fåtal upp till över 100.

Figur 2. Genomsnittligt svar per dag på påståendet ”Jag har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift” från A) medborgarenkäten 2016 och B) attitydundersökningen 2021. Den 4:e april respektive 4:e oktober, då medierapporteringen om respektive läcka startade, är markerade med en streckad vertikal linje.

¹² Det kan vara värt att notera att nedgången i figur 2A börjar ett par dagar efter 4:e april, medan nedgången i figur 2B är mer omedelbar. Det är möjligt att det tog ett par dagar innan medierapporteringen runt Panamaläckan påverkade respondenterna, men det kan också handla om att det tar längre tid än de antagna två dagarna från att en enkät fylls i till att den registreras som mottagen. Det är också möjligt att det var först i samband med Uppdrag granskningens program, den 6:e april, som gemene man exponerades för Panamaläckan.

I tabell 4 redovisas effekten av läckorna beräknade på tre olika sätt. Först redovisas effekten beräknad som den genomsnittliga skillnaden i svaret på påståendet (1–5). Sedan redovisas effekten beräknad som förändring i sannolikhet att respondenten ger ett högre svar på skalan 1–5. Slutligen redovisas effekten som den genomsnittliga skillnaden men där beräkningen även inkluderar enkätsvar från tidigare år. Fördelen med denna ansats är att den beaktar eventuell systematik kopplad till hur respondenter med olika attityder svarar på enkäten vid olika tidpunkter (till exempel om personer med högre förtroende tenderar att besvara enkäten snabbare än personer med lägre förtroende). Resultaten redovisas både med och utan kontroll för skillnader i bakomliggande faktorer som till exempel ålder, utbildning och inkomst. Som framgick i tabell 3 är skillnaderna mellan de jämförande grupperna små, varför effekterna inte torde påverkas i någon högre grad av denna justering.

Från tabellen kan utläsas att personer som besvarade enkäten efter läckorna i genomsnitt instämmer i lägre grad i påståendet att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift. Minskningen är en statistiskt säkerställd förändring och motsvarar omkring 4 procent beroende på vilken beräkning som avses. Från kolumn 1 kan utläsas att effekten på genomsnittet, utan att justera för bakomliggande faktorer, är -0,12 enheter. Detta motsvarar en minskning om 3 procent för både Panama- och Pandoraläckan. Från kolumn 2 kan ses att den beräknade effekten på genomsnittet är större för Panamaläckan när bakomliggande faktorer justeras för. Effekten motsvarar då en minskning om 4 procent. En möjlig förklaring till skillnaden är att en eller flera bakomliggande faktorer påverkar både attityd och tidpunkt då enkäten besvarades. En annan förklaring är att faktorerna kan ha förbättrat beräkningens precision. Från kolumn 5 kan ses att den beräknade effekten på genomsnittet vid Pandoraläckan då hänsyn tas till eventuell systematik kopplad till svarstidpunkten är 0,16 enheter. Det motsvarar en minskning om 4 procent. Skillnaden mot kolumn 1 och kolumn 2 kan förklaras med att det finns ett visst samband mellan attityd och svarstillfälle som justeras för i den beräkningen. Kolumn 3 och 4 visar effekten av läckorna på log-oddset att exponerade personer i högre grad instämmer i påståendet, det vill säga log-oddset att de till exempel svarar 2 istället för 1 eller 4 istället för 3 och så vidare för respektive nivå. Den exakta skillnaden i sannolikhet beror på vilken nivå som jämförs, men beräkningarna för båda läckorna visar att oddset att personer som exponerats instämmer i högre grad i påståendet är omkring 20 procent lägre jämfört med personer som inte exponerats. Notera att undersökningen i samband med Pandoraläckan innehåller färre svaranden, varför osäkerheten i beräkningarna är större.

Tabell 4. Effekten av Panama- och Pandoraläckan på förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift.

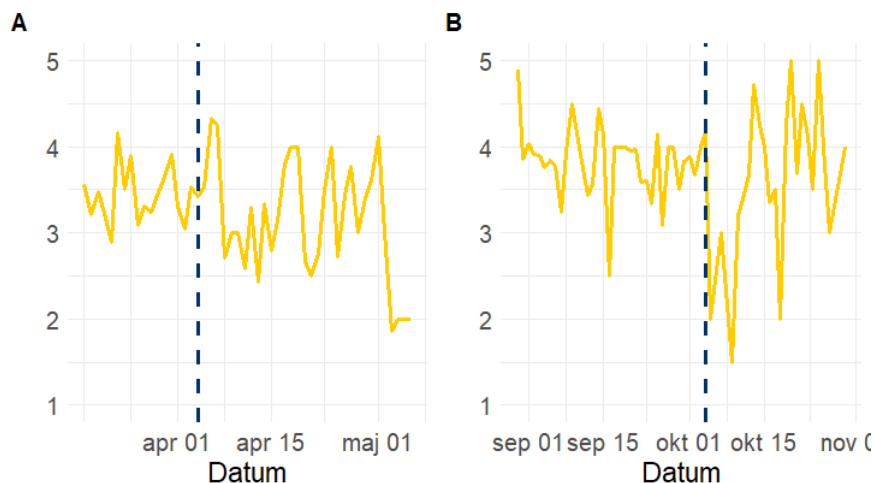
	Genomsnitt (1–5)	Genomsnitt (1–5)	Sannolikhet	Sannolikhet	Nettoskillnad genomsnitt (1–5)
Panama	-0,12** (0,05)	-0,16*** (0,06)	-0,21** (0,10)	-0,26** (0,10)	-
Pandora	-0,12* (0,07)	-0,12* (0,07)	-0,19 (0,14)	-0,18 (0,15)	-0,16* (0,09)
Kontrollvariabler ¹⁾	-	X	-	X	-
Antal observationer					
Panama	1 701	1 548	1 701	1 548	-
Pandora	1 182	1 182	1 182	1 182	2 586

Anm. Resultaten i kolumn 1,2 och 5 avser OLS-skattningar av effekten på enkätsvaren (1–5). Resultaten i kolumn 3-4 avser en ordinal logistisk regression och effekten på log-oddsen att exponerade personer instämmer i högre grad. Standardavvikelser inom parentes. *, ** och *** indikerar signifikansnivåerna 90, 95 respektive 99 procent.

Not 1) För Panamaläckan kontrolleras för ålder, kön, intresse för skattefrågor, åsikt om skattesystemet, svar via post eller webb, utbildning, anställningstyp och inkomsttyp. För Pandoraläckan kontrolleras för ålder, kön, utbildning, anställningstyp samt svar via post eller webb.

Figur 3 visar det genomsnittliga svaret per dag på påståendet ”Skatteverket behandlar alla skattebetalare rättvist (oavsett deras ekonomiska situation)”.

Figur 3A visar svaren från medborgarenkäten 2016 och figur 3B svaren från attitydundersökningen 2021. I figur 3A syns först en uppgång, följd av en nedgång som sedan återhämtar sig. Figur 3B visar en mer omedelbar nedgång som sedan återhämtar sig. Precis som i figur 2 finns variation i genomsnittliga svar mellan dagarna.

Figur 3. Genomsnittligt svar per dag på påståendet ”Skatteverket behandlar alla skattebetalare rättvist (oavsett deras ekonomiska situation)” från A) medborgarenkäten 2016 och B) attitydundersökningen 2021. Den 4:e april respektive 4:e oktober, då medierapporteringen om respektive läcka startade, är markerade med en streckad vertikal linje.

Även för det andra påståendet, ”Skatteverket behandlar alla skattebetalare rättvist (oavsett deras ekonomiska situation)”, visar beräkningarna en negativ effekt av läckorna. Effekten motsvarar en statistiskt säkerställd minskning av det genomsnittliga svaret med omkring 6 procent beroende på vilken

beräkning som avses. Från kolumn 1, tabell 5, kan utläsas att effekten på det genomsnittliga svaret vid Panamaläckan var -0,14 enheter, och vid Pandoraläckan var det -0,2 enheter. Detta motsvarar en minskning om 4 respektive 5 procent. Kolumn 2 visar att effektstorleken ökar då bakomliggande faktorer justeras för, minskningen beräknas då till 5 respektive 6 procent. Kolumn 5 visar, för Pandoraläckan, effekten på genomsnittet då hänsyn tas till eventuell systematik i attityd och svarstillfälle. Effektstorleken är då -0,28 enheter, vilket motsvarar en minskning om 7 procent. Kolumn 3 och 4 visar att effekten beräknad som sannolikhet att instämma i högre grad inte är statistiskt signifikant, vilket kan bero på de olika antaganden som ligger till grund för beräkningarna. Beräkningarna av sannolikheter är mer restriktiva och beräknar effekter på log-odds vilket kan ge mindre effektstorlekar som därför inte blir statistiskt signifikanta.

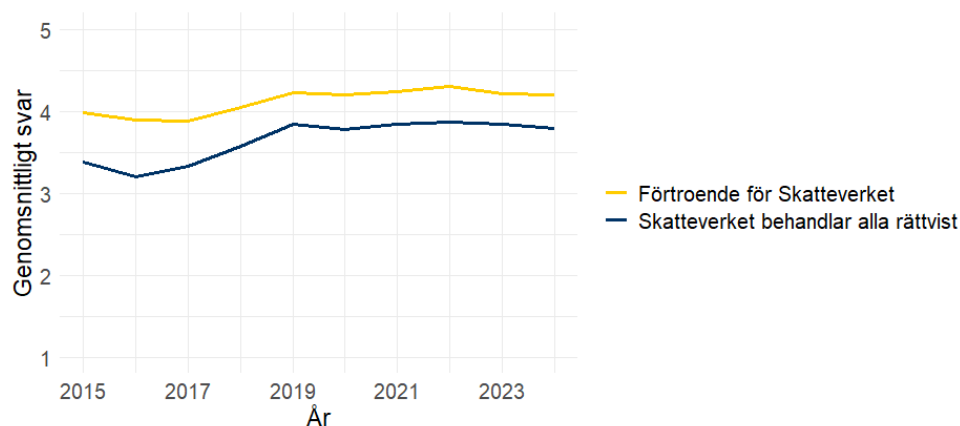
Tabell 5. Effekten av Panama och Pandoraläckan på förtroendet för att Skatteverket behandlar alla skattebetalare rättvist (oavsett deras ekonomiska situation).

	Genomsnitt (1–5)	Genomsnitt (1–5)	Sannolikhet	Sannolikhet	Nettoskillnad genomsnitt (1–5)
Panama	-0,14* (0,04)	-0,18** (0,08)	-0,17 (0,11)	-0,19* (0,07)	-
Pandora	-0,20* (0,12)	-0,23* (0,12)	-0,23 (0,18)	-0,28 (0,18)	-0,28* (0,16)
Kontrollvariabler ¹⁾	-	X	-	X	-
Antal observationer					
Panama	1 215	1 126	1 215	1 126	-
Pandora	756	756	756	756	2 586

Anm. Resultaten i kolumn 1,2 och 5 avser OLS-skattningar av effekten på enkätsvaren (1–5). Resultaten i kolumn 3-4 avser en ordinal logistisk regression och effekten på log-oddsen att exponerade personer instämmer i högre grad. Standardavvikelse inom parentes. *, ** och *** indikerar signifikansnivåerna 90, 95 respektive 99 procent.

Not 1) För Panamaläckan kontrolleras för ålder, kön, intresse för skattefrågor, åsikt om skattesystemet, svar via post eller webb, utbildning, anställningstyp och inkomsttyp. För Pandoraläckan kontrolleras för ålder, kön, utbildning, anställningstyp samt svar via post eller webb.

Sammantaget visar resultaten att personer som besvarat enkäterna efter att ha exponerats för läckorna har något lägre förtroende för Skatteverket sätt att sköta sin uppgift och på förtroendet för att Skatteverket behandlar alla skattebetalare rättvist. Effekten är av mindre art, omkring 5 procent. Det är dock värt att notera att även om minskningen är av mindre storlek, så tenderar det genomsnittliga svaret för respektive år att vara stabilt vilket innebär att även en mindre effekt är märkbar. I figur 4 visas genomsnittliga svar på de två påståendena hämtade från Skatteverkets årliga attitydundersökning under perioden 2015 till 2024. I figuren syns en nedgång i genomsnittligt förtroende för Skatteverket under 2016.

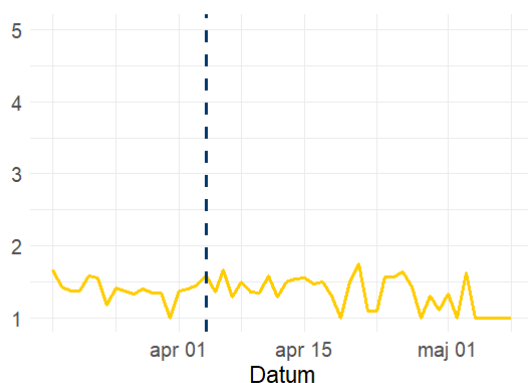
Figur 4. Genomsnittliga svar per år. Data från Skatteverkets årliga attitydundersökning som genomförs under andra halvåret. Förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift (gul linje) och Skatteverket behandlar alla skattebetalare på ett rättvist sätt (blå linje).

Det finns dock fler faktorer än läckorna i sig som kan förklara den uppmätta effekten. Dels finns en risk för selektion om personer med högre förtroende för Skatteverket generellt besvarat enkäten snabbare än personer med lägre förtroende och detta inte kan justeras för med kontrollvariablerna. Sådan selektion kan beräkningen som redovisas i kolumn 5 i tabell 4 och 5 ("Nettoskillnad genomsnitt (1–5)") justera för, och dessa visar fortsatt en negativ effekt.¹³ Eftersom det är frivilligt att besvara enkäterna finns det också en risk för selektion om personer med lågt (høgt) förtroende påverkas att besvara (inte besvara) enkäten av läckorna. Sådan selektion kontrolleras inte för i modellerna, men mönstret över enkätsvar per dag (se figur 1) visar inte på att läckorna skulle ha lett till ökat intresse för att besvara enkäterna.

Påstående tre och fyra rör respondenternas självbedömda skattemoral: "Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning" och "Jag skulle kunna tänka mig att arbeta 'svart' eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas". Det första av dessa påståenden ingick endast i medborgarenkäten. Det andra påståendet ingick i både medborgarenkäten och attitydundersökningen, men i medborgarenkäten var svaret inte på femgradig skala utan begränsat till "Ja" (1) och "Nej" (2).

I figur 5 visas det genomsnittliga svaret per dag för det första påståendet. Svaren ligger genomgående på en låg nivå och med mindre variation än för tidigare påståenden. Det finns inget i figuren som indikerar att Panamaläckan hade en effekt på hur påståendet besvarades.

¹³ Detta kan också stämmas av mot Skatteverkets övriga attitydundersökningar. Dessa uppvisar inte en negativ korrelation mellan svarsdatum och förtroende.

Figur 5. Genomsnittligt svar per dag på påståendet ”Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning”. Den 4:e april är markerad med en streckad vertikal linje.

Beräkningarna finner ingen effekt av Panamaläckan på genomsnittligt svar på påståendet ”Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning”, se tabell 6. Effektstorleken är nära noll i samtliga kolumner och effekten är inte statistiskt säkerställd.

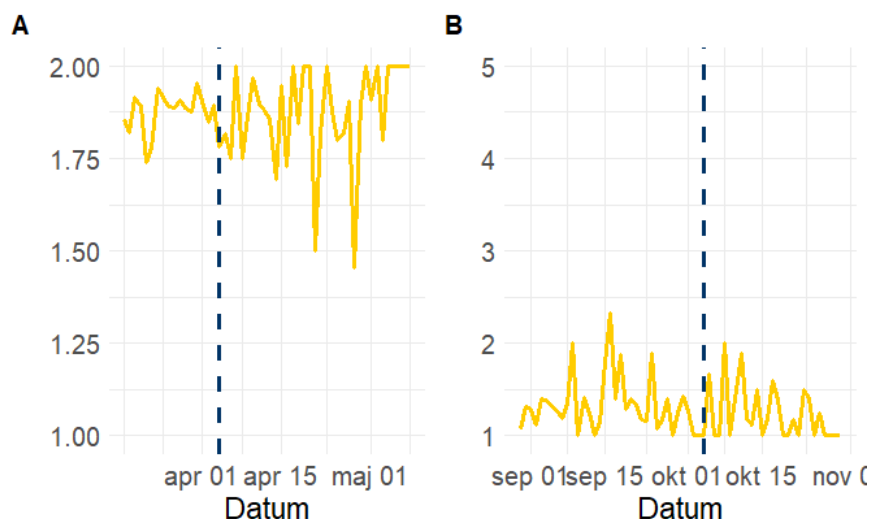
Tabell 6. Effekten av Panamaläckan på genomsnittligt svar på ”Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning”.

	Genomsnitt (1–5)	Genomsnitt (1–5)	Sannolikhet	Sannolikhet
Panama	0,03 (0,04)	0,01 (0,05)	0,05 (0,12)	-0,02 (0,13)
Kontrollvariabler ¹⁾	-	X	-	X
Antal observationer	1 805	1 621	1 805	1 621

Anm. Resultaten i kolumn 1-2 avser OLS-skattningar av effekten på enkätsvaren (1–5). Resultaten i kolumn 3-4 avser en ordinal logistisk regression och effekten på log-oddsen att exponerade personer instämmer i högre grad. Standardavvikelser inom parentes. *, ** och *** indikerar signifikansnivåerna 90, 95 respektive 99 procent.

Not 1) För Panamaläckan kontrolleras för ålder, kön, intresse för skattefrågor, åsikt om skattesystemet, svar via post eller webb, utbildning, anställningstyp och inkomsttyp.

Figur 6 visar genomsnittliga svar på påståendet ”Jag skulle kunna tänka mig att arbeta ’svart’ eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas” för medborgarenkäten (A) respektive attitydundersökningen (B). Inget av diagrammen visar en tydlig förändring i samband med läckorna. Figur 6A visar en viss nedgång enstaka dagar efter 4:e april, men det kan förklaras av det låga, och varierande, antalet svar per dag vilket gett upphov till högre varians.

Figur 6. Genomsnittligt svar per dag på påståendet "Jag skulle kunna tänka mig att arbeta 'svart' eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas" från A) medborgarenkäten 2016 och B) attitydundersökningen 2021. Den 4:e april respektive 4:e oktober, då medierapporteringen om respektive läcka startade, är markerat med en streckad vertikal linje.

I tabell 7 visas beräkningar av effekten av Panama- och Pandoraläckan på genomsnittligt svar på påståendet "Jag skulle kunna tänka mig att arbeta 'svart' eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas". Effektstorlekarna är små, nära noll, och inte statistiskt säkerställda förutom kolumn 5, där det finns en negativ effekt av Pandoraläckan på instämmandegraden i påståendet. Det tyder på att personer som exponerats för Pandoraläckan är *mindre* benägna att instämma med påståendet. Det är dock viktigt att notera att effekten endast syns i en av flera beräkningar och kan vara ett slumpmässigt sammanträffande.

Tabell 7. Effekten av Panama- och Pandoraläckan på genomsnittligt svar på "Jag skulle kunna tänka mig att arbeta 'svart' eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas".

	Genomsnitt (1–5)	Genomsnitt (1–5)	Sannolikhet	Sannolikhet	Nettoskillnad genomsnitt (1–5)
Panama	-0,02 (0,02)	-0,02 (0,02)	-0,19 (0,15)	-0,15 (0,16)	-
Pandora	-0,03 (0,06)	-0,04 (0,06)	-0,05 (0,20)	-0,04 (0,21)	-0,21* (0,12)
Kontrollvariabler ¹⁾	-	X	-	X	-
Antal observationer					
Panama	1 903	1 689	1 903	1 689	
Pandora	1 192	1 192	1 192	1 192	2 622

Anm. Resultaten i kolumn 1,2 och 5 avser OLS-skattningar av effekten på enkätsvaren (1–5). Resultaten i kolumn 3-4 avser en ordinal logistisk regression och effekten på log-oddsen att exponerade personer instämmer i högre grad. Standardavvikelser inom parentes. *, ** och *** indikerar signifikansnivåerna 90, 95 respektive 99 procent.

Not 1) För Panamaläckan kontrolleras för ålder, kön, intresse för skattefrågor, åsikt om skattesystemet, svar via post eller webb, utbildning, anställningstyp och inkomsttyp. För Pandoraläckan kontrolleras för ålder, kön, utbildning, anställningstyp samt svar via post eller webb.

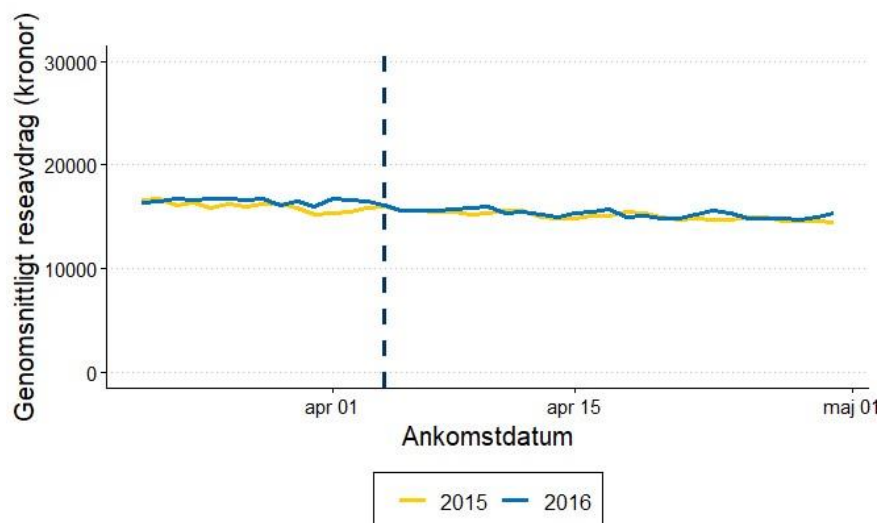
Sammanfattningsvis ger analysen inga skäl att tro att Panama- och Pandoraläckorna hade en negativ effekt på självbedömd skattemoral så som den uppges i Skatteverkets enkäter.

Analysen av förtroende och skattemoral är dock begränsad till att studera effekten på personer som självmant valt att besvara en enkät från Skatteverket. Eftersom deltagandet i enkäterna är frivilligt och svarsfrekvenserna relativt låga, kan det finnas risk för ett systematiskt bortfall. Det innebär att de som inte svarar skiljer sig från de som svarar på ett sätt som påverkar resultaten. Bortfallsanalyser har gjorts på Skatteverkets attitydundersökningar från 2018, 2022 och 2023. Dessa finner inga betydande skillnader mellan de som besvarat och de som inte besvarat enkäterna, baserat på svarandes födelseland, utbildning, arbetsmarknadsstatus och inkomstnivå. Det kan dock finnas bakgrundsvariabler som inte analyserats i denna bortfallsanalys där det finns en över- eller underrepresentation bland de svarande och där attityder skiljer sig åt. Det kan exempelvis vara så att personer som har ett starkt intresse för skattesystemet eller en tydlig åsikt om Skatteverket kan till exempel vara mer benägna att svara än de som är ointresserade eller neutrala. På liknande sätt kan de med hög skattemoral eller stort förtroende för Skatteverket känna ett ansvar att bidra till undersökningen medan de med låg skattemoral eller negativ inställning till Skatteverket eller myndigheter i allmänhet kan vilja uttrycka sitt missnöje (och därför svara) eller välja bort enkäten eftersom de inte vill engagera sig. Detta innebär att även om personerna som besvarat enkäterna påverkas, eller inte påverkas, av läckorna så är det oklart hur befolkningen i stort påverkades.

3.2 Skatteefterlevnad

För att studera effekten på skatteefterlevnad används data över reseavdrag i inkomstdeklarationer. Analysen utgår från reseavdraget eftersom avdraget berör många, ofta innehåller felaktigheter och är ett självrapporterat belopp. Skatteefterlevnad går även att mäta på andra sätt, till exempel som svartarbete eller skatter relaterade till enskild näringsverksamhet. Resultaten i analysen ska därför inte tolkas som skatteefterlevnad generellt utan ses som en indikator eller ett indirekt mått på skatteefterlevnad.

Figur 7 visar det genomsnittliga normaliserade reseavdraget per person som yrkat på reseavdrag per dag för deklarationsperioderna 2015 och 2016. Figuren visar en svagt nedåtgående trend i det genomsnittliga reseavdraget med regelbundna ökningar över helger. Personer som yrkar på reseavdrag i sin inkomstdeklaration är till synes mer benägna att deklarerat tidigt samt under helger. Mönstret är snarlikt för 2015 och 2016 och det syns dock ingen tydlig effekt av Panamaläckan.

Figur 7. Genomsnittligt normaliserat reseavdrag per person som yrkat reseavdrag och dag. För deklarationsperioderna 2015 och 2016. Den streckade linjen markerar 4:e april.

I tabell 8 visas resultaten av beräkningarna av effekten av Panamaläckan på reseavdragets storlek. Beräkningen av den linjära modellen visar en statistiskt säkerställd effekt, som dock är åt motsatt håll mot förväntat. Vid en första anblick antyder det att Panamaläckan kan ha lett till förbättrad skatteafterlevnad. Även om så inte vore helt osannolikt, eftersom Panamaläckan uppmärksammade skattefusk som upptäckts vilket i sig kan ha en positiv effekt på skatteafterlevnad, så är det i det här fallet bara den nedåtgående trenden i reseavdragets genomsnittliga storlek som har identifierats. Beräkningen av difference-in-differences modellen, som justerar för den typen av tidstrender, finner ingen statistiskt säkerställt effekt av Panamaläckan på reseavdragets storlek.

Tabell 8. Effekten av Panamaläckan på reseavdragets storlek.

	Genomsnitt	Genomsnitt	Nettoskillnad genomsnitt	Nettoskillnad genomsnitt
Panama	-169*** (62)	-105* (62)	-139 (86)	-139 (85)
Kontrollvariabler ¹⁾	-	X	-	X
Antal observationer	100 000	100 000	100 000	100 000

Anm. Resultaten i kolumn 1-3 avser OLS-skattningar av effekten på genomsnittligt reseavdrag. Standardavvikelser inom parentes. *, ** och *** indikerar signifikansnivåerna 90, 95 respektive 99 procent.

Not 1) Beräkningarna justeras avseende ålder, kön och förvärvsinkomst.

Utöver reseavdraget kan privatpersoner även yrka avdrag för tjänsteresor, tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor samt övriga utgifter relaterat till arbetet. Motsvarande analys som ovan finner ingen effekt av Panamaläckan på dessa avdrag. Inte heller en beräkning av Skatteverkets utredningar av reseavdraget för inkomståren 2014 och 2015 visar en effekt av Panamaläckan. Personer som lämnat in sin inkomstdeklaration efter 4:e april 2016 har inte utretts i högre grad än de som lämnat in sin inkomstdeklaration efter 4:e april

2015¹⁴. Det är inte heller mer sannolikt att granskningar av reseavdrag yrkade efter 4:e april 2016 leder till justerat avdrag. Sammanfattningsvis finns inget som tyder på att Panamaläckan hade effekt på skatteafterlevnaden.

4 Slutsats och diskussion

Efter flera uppmärksammade läckor under det senaste decenniet har frågor väckts kring hur allmänheten påverkas av information om andras bristande skatteafterlevnad. I den här rapporten analyseras effekten av de uppmärksammade Panama- och Pandoraläckorna som briserade våren 2016 respektive hösten 2021 på förtroende för Skatteverket, skattemoral och skatteafterlevnad. Analysen utnyttjar att Skatteverkets medborgarenkät (2016) och attitydundersökning (2021) sammanföll med att läckorna briserade. Panamaläckan briserade dessutom 4:e april, mitt under inkomstdeklarationsperioden för inkomståret 2015.

Analysen finner en mindre negativ effekt av Panama- och Pandoraläckorna på förtroende för Skatteverket motsvarande en minskning av det genomsnittliga svaret med omkring 5 procent. Analysen justerar för faktorer som kan påverka både svarstillfälle och förtroende för Skatteverket. Effekten skulle dock även kunna förklaras av att personer med lägre förtroende för Skatteverket som under normala omständigheter inte hade besvarat enkäten påverkades av läckorna till att besvara enkäten. Även om det inte går att avfärda den förklaringen så finns det inget som tyder på att så skulle vara fallet. Trots att Panama- och Pandoraläckorna hade en negativ effekt på förtroendet för Skatteverket, så finner den här analysen inte en effekt vare sig på självbedömd skattemoral, uttryckt i enkätsvar, eller på skatteafterlevnad. Skatteafterlevnad mäts i den här rapporten som förändring i yrkat reseavdrag.

Sammantaget tyder resultaten på att oro för hur allmänheten påverkas av information om andras bristande skatteafterlevnad åtminstone i viss grad är obefogad. Det finns förvisso en negativ effekt på förtroendet för Skatteverket, men denna effekt är av mindre art och till synes övergående och inga spridningseffekter till skattemoral eller skatteafterlevnad syns. Analysen är dock begränsad till att studera tidsfönstret runt två enskilda läckor. Det är möjligt att den kumulativa effekten av upprepad information om bristande skatteafterlevnad, antingen via läckor eller via Skatteverkets egna rapporter, är av mer bestående art. Det är dock inget som har rymts inom analysen i den här rapporten.

¹⁴ Skatteverkets urval.

Skatteverket arbetar med att förebygga och motverka internationellt skatteundandragande.¹⁵ Resultaten i denna analys indikerar att effekterna av Panama- och Pandoraläckorna är begränsade och visar att allmänhetens förtroende för Skatteverket är relativt stabilt, trots kortsiktiga negativa reaktioner. Detta kan tyda på att förtroendet är grundat i Skatteverkets långsiktiga arbete och upplevda professionalism snarare än enskilda händelser. Trots att Panama- och Pandoraläckorna exponerade omfattande skatteflykt bland den ekonomiska eliten, verkar detta inte ha påverkat individers egen skattemoral eller benägenhet att följa skattelagarna. Detta kan tyda på att individers skattemoral är mer stabil och mindre känslig för externa händelser än vad som ibland antas. Eftersom effekten av läckorna var övergående, kan långsiktiga strategier bidra till att bygga ett stabilt förtroende. Genom att aktivt utreda och åtgärda internationellt skatteundandragande kan Skatteverket behålla ett högt förtroende. Vidare bedöms det angeläget att också tydligt kommunicera sina insatser mot internationell skatteflykt (t.ex. samarbete med andra länder) eftersom det är centralt att alla i samhället bidrar med det som de ska.

¹⁵ Se mer här: [Skatteverkets arbete med Panamaläckan](#)

Referenser

Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1(3-4), 323-338.

Batrancea, L., Nichita, A., Olsen, J., Kogler, C., Kirchler, E., Hoelzl, E., Weiss, A., Torgler, B., Fookien, J., Fuller, J., Schaffner, M., Banuri, S., Hassanein, M., Alarcón-García, G., Aldemir, C., Apostol, O., Bank Weinberg, D., Batrancea, I., Belianin, A., de Jesús Bello Gómez, F., Briguglio, M., Dermol, V., Doyle, E., Gcabo, R., Gong, B., Ennya, S., Essel-Anderson, A., Frecknall-Hughes, J., Hasanain, A., Hizen, Y., Huber, O., Kaplanoglou, G., Kudla, J., Lemoine, J., Leurcharusmee, S., Matthiasson, T., Mehta, S., Min, S., Naufal, G., Niskanen, M., Nordblom, K., Öztürk, E., Pacheco, L., Pántya, J., Rapanos, V., Roland-Lévy, C., Roux-Cesar, A., Salamzadeh, A., Savadori, L., Schei, V., Sharma, M., Summers, B., Suriya, K., Tran, Q., Villegas-Palacio, C., Visser, M., Xia, C., Yi, S., & Zukauskas, S. (2019). Trust and power as determinants of tax compliance across 44 nations. *Journal of Economic Psychology*, 74, 102191.

Garcia, F., Opromolla, L. D., Vezzulli, A., & Marques, R. (2020). The effects of official and unofficial information on tax compliance. *Journal of Economic Psychology*, 78, 102265.

Coleman, S. (1996). The Minnesota income tax compliance experiment: State tax results.

Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: The “slippery slope” framework. *Journal of Economic Psychology*, 29(2), 210-225.

Lefebvre, M., Pestieau, P., Riedl, A., & Villeval, M. C. (2015). Tax evasion and social information: an experiment in Belgium, France, and the Netherlands. *International Tax and Public Finance*, 22, 401-425.

Luttmer, E. F., & Singhal, M. (2014). Tax morale. *Journal of Economic Perspectives*, 28(4), 149-168.

Martinangeli, A. F., & Windsteiger, L. (2024). Inequality shapes the propagation of unethical behaviours: Cheating responses to tax evasion along the income distribution. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 220, 135-181.

Skatteverket (2022). *Kontroll av reseavdrag och regelefterlevnad: effekten av ett beslut om sänkt avdrag*.

Skatteverket (2024). *Vad skapar förtroende för myndigheter 2024:2*.

Skatteverket (2024). *Panamaläckan – Gömda tillgångar, hemliga dokument och dolda identiteter*.

Torgler, B. (2003). Tax morale, rule-governed behaviour and trust. *Constitutional Political Economy*, 14, 119-140.

Torgler, B., Demir, I. C., Macintyre, A., & Schaffner, M. (2008). Causes and consequences of tax morale: An empirical investigation. *Economic Analysis and Policy*, 38(2), 313-339.

Bilaga A – Metod

För att analysera effekten av läckorna på förtroende för Skatteverket jämförs svaren före och efter läckorna för de två påståenden i enkäterna som rör förtroende för Skatteverket: ”Jag har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift” och ”Skatteverket behandlar alla skattebetalare på ett rättvist sätt (oavsett deras ekonomiska förhållanden)”. På motsvarande sätt jämförs svaren för de två påståendena i enkäterna som rör självbedömd skattemoral – ”Om jag själv hade möjlighet så skulle jag undanhålla inkomst från beskattning” och ”Jag skulle kunna tänka mig att arbeta ”svart” eller på annat sätt fuska med skatten om jag visste att det inte skulle upptäckas” – för att analysera effekten på självbedömd skattemoral. Effekten på skatteafterlevnad analyseras genom att jämföra reseavdrag i inkomstdeklarationen för inkomståret 2015 mellan personer som deklarerat före respektive efter Panamaläckan.

Utfallen för förtroende och skattemoral modelleras dels som linjära ekvationer, enkel linjär och differences-in-differences, som estimeras med OLS, dels som en logistisk modell med proportionella odds som estimeras med MLE (maximum likelihood estimator). Den logistiska modellen utnyttjar mer av den variation som finns i datamängden där utfallsvariablerna är uttryckta på en likertskala från ett till fem. OLS estimerar effekten av läckorna på det genomsnittliga svaret (1–5) och den logistiska regressionen estimerar oddset att respondenten anger ett högre alternativ på skalan 1 till 5.¹⁶ För attitydundersökningen finns även data från tidigare år, vilket gör att även en differences-in-differences modell kan estimeras. I samtliga modeller ingår samma uppsättning av kontrollvariabler, beroende på vilken enkät data kommer från. För medborgarenkäten inkluderas ålder, kön, intresse för skattefrågor, åsikt om skattesystemet, svar via post eller webb, utbildning, anställningstyp och inkomsttyp. För attitydundersökningen inkluderas ålder, kön, utbildning, anställningstyp samt svar via post eller webb.

I den linjära modellen, ekvation 1, är Y utfallsvariabeln, det genomsnittliga svaret på den femgradiga skalan, T är en dummyvariabel som antar värdet 0 före, och 1 efter, 4:e april¹⁷, $\mathbf{X}$ är en vektor av kontrollvariabler, β_0 är interceptet, β_{efter} är regressionskoefficienten som visar hur mycket det genomsnittliga svaret förändras efter 4:e april, allt annat lika, $\boldsymbol{\beta}$ är en vektor av regressionskoefficienter för kontrollvariablerna, och ε är feltermen.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_{\text{efter}}T_i + \boldsymbol{\beta}\mathbf{X}_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

¹⁶ Det andra påståendet som rör Hypotes 2 besvaras inte på en femgradig skala, utan med ”Ja” eller ”Nej”. Den logistiska modellen används även här, men för det påståendet behövs inte antagandet om proportionella odds.

¹⁷ Datumgränsen är 4:e april eftersom det var då Panamaläckan uppmärksammades i medierna.

Differences-in-differences modellen, ekvation 2, är även den en linjär modell, men där jämförs skillnaden i genomsnittliga svar mellan de som besvarat enkäten före och efter Pandoraläckan med skillnaden i genomsnittliga svar mellan de som besvarat enkäten före och efter 3:e oktober året innan Pandoraläckan.

$$Y_{i,j} = \beta_0 + \beta_{efter}T_j + \beta_{y2}Z_i + \beta_{DiD}D_{i,j} + \beta\mathbf{X}_i + \varepsilon_{i,j} \quad (2)$$

Här betecknar T en dummyvariabel som antar värdet 1 om enkäten har inkommit efter 3:e oktober, *oavsett om den lämnades in 2020 eller 2021*. Variabeln Z är en dummyvariabel som antar värdet 1 om enkäten lämnades in 2021, och D är en dummyvariabel som antar värdet 1 om deklarationen inkom efter 3:e oktober 2021. I den här modellen fångar β_{efter} skillnaden i genomsnittligt svar mellan de som besvarat enkäten fram till respektive efter 3:e oktober, β_{y2} visar skillnaden i genomsnittligt svar mellan 2020 och 2021 och β_{DiD} visar effekten av Pandoraläckan genom att estimerar skillnaden mellan skillnaderna. Det innebär att modellen kan kontrollera för det selektionsproblem som uppstår om personerna som besvarat enkäten sent skiljer sig från de som besvarat tidigt på ett systematiskt sätt som kontrollvariablerna inte kan kontrollera för.¹⁸

OLS antar dock ett linjärt samband mellan oberoende och beroende variabler. För ordinala skalor kan detta antagande vara olämpligt, eftersom avstånden mellan kategorierna inte nödvändigtvis är lika stora. I den logistiska modellen är Y den ordinala beroende variabeln med $j \in \{1, 2, 3, 4, 5\}$ kategorier. En kategori för varje svarstyp. Likt i den linjära modellen är T en dummyvariabel som antar värdet 1 om personen har svarat efter 4:e april och $\mathbf{X}$ är en vektor av kontrollvariabler. Minustecknet innan regressionskoefficienterna medför att positiva koefficienter indikerar högre sannolikhet för högre kategorier på Y . Notera att den logistiska modellen består av 5 ekvationer, en för varje svarskategori, och att endast interceptet, α_j , varierar mellan ekvationerna. Detta belyser antagandet om proportionella odds, att effekten av de oberoende variablerna är den samma över alla svars kategorier.

$$\text{logit}[P(Y_i \leq j|T_i, \mathbf{X}_i)] = \alpha_j - \beta_{efter}T_i - \beta\mathbf{X}_i \quad (3)$$

Det ska dock noteras att varken de linjära eller den logistiska modellen kan kontrollera för det selektionsproblem som uppstår om personer som exponerats för läckorna valt att besvara enkäten just på grund av att de exponerats för läckorna och därför, åtminstone tillfälligt, har en starkare åsikt som de vill göra hörd.

¹⁸ Enkäten skickades ut 28:e augusti 2020 och 24:e augusti 2021.

Utfallet rörande skatteefterlevnad modelleras dels som en enkel linjär modell som jämför de som deklarerat före med de som deklarerat efter, dels med en linjär difference-in-differences modell där även data över reseavdrag från inkomståret 2014 inkluderas. I båda modellerna används kontrollvariablerna ålder, kön och förvärvsinkomst.

Den enkla linjära modellen i ekvation 3 påminner om den linjära modellen från Ekvation 1. Utfallsvariabeln Y är det normaliserade reseavdraget¹⁹, T är dummyvariabeln som antar värdet 1 om deklarationen lämnats in efter 4:e april och K , A och I är kontrollvariablerna kön, ålder och inkomst.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_{efter}T_i + \beta_KK_i + \beta_AA_i + \beta_II_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

Difference-in-differences modellen, ekvation 4, är även den en linjär modell, och påminner om Ekvation 2. I den här modellen förekommer varje skattebetalare två gånger, en gång för deklarationen 2015 och en gång för deklarationen 2016 vilket möjliggör en estimering av skillnaden mellan skillnaderna mellan de som deklarerat före respektive efter 4:e april 2015 och 2016.

$$Y_{i,j} = \beta_0 + \beta_{efter}T_j + \beta_{y2}X_i + \beta_{DiD}D_{i,j} + \beta_KK_i + \beta_AA_i + \beta_II_i + \beta_{DI}D_{i,j} * I_i + \varepsilon_{i,j} \quad (5)$$

Här betecknar T en dummyvariabel som antar värdet 1 om deklarationen har inkommit efter 4:e april, *oavsett om den lämnades in 2015 eller 2016*. Variabeln X är en dummyvariabel som antar värdet 1 om deklarationen lämnades in 2016 och D är en dummyvariabel som antar värdet 1 om deklarationen inkom efter 4:e april och året är 2016. I den här modellen fångar β_{efter} skillnaden i genomsnittligt reseavdrag mellan de som deklarerar före respektive efter 4:e april, β_{y2} estimerar skillnaden i genomsnittligt reseavdrag mellan inkomståren 2014 och 2015 och β_{DiD} visar effekten av Panamaläckan genom att estimerar skillnaden i skillnaden mellan att deklarerar före och efter 4:e april och för inkomståren 2014 och 2015. Slutligen inkluderas även en interaktionsterm mellan behandlingen, D , och inkomsten, I , vilket tillåter effekten av behandlingen att variera beroende på inkomstnivå. Koefficienten för denna interaktionsterm, β_{DI} , visar hur behandlingseffekten förändras för olika inkomstnivåer.

¹⁹ Reseavdraget efter att grundkostnadsgränsen på 10 000 kronor har subtraherats.

Postadress: 205 30 Malmö **Telefon:** 0771-567 567
skatteverket@skatteverket.se, www.skatteverket.se